

Kapitel I

KVALITET OCH KVANTITET

Man anser ganska allmänt kvaliteten och kvantiteten vara två varandra kompletterande termer, ehuru man säkerligen ofta långt ifrån förstår den djupa orsaken till detta förhållande. Denna orsak ligger i den motsvarighet som vi i sista hand angivit i det föregående. Man måste alltså här utgå ifrån den första av alla kosmiska dualiteter, från den som utgör själva grunden för tillvaron eller världsalltets manifestation och utan vilken ingen manifestation, av vad slag det vara må, vore möjlig. Denna är *purushas* och *prakritis* dualitet enligt den hinduiska läran eller, för att använda en annan terminologi, ”essensens” och ”substansens” dualitet. Dessa principer bör betraktas såsom universella, då de är de båda polerna i all manifestation. Men på en annan nivå eller snarare på flera andra nivåer såsom de mer eller mindre särskilda områden, som man kan föreställa sig inom tillvaron i världsalltet, kan man också på analogt sätt använda just dessa termer i en relativ betydelse att beteckna det som motsvarar dessa principer eller det som företräder dem mer direkt med avseende på ett mer eller mindre begränsat tillstånd i manifestationen. Sålunda kan man tala om essensen och substansen antingen för en värld, det vill säga för ett av vissa särskilda betingelser bestämt tillstånd i tillvaron, eller för ett väsen i och för sig självt betraktat, eller också för ettvar av detta väsens tillstånd, det vill säga för dess manifestation i envar av tillvarons grader. I detta senare fall är essensen och substansen naturligtvis den mikrokosmiska motsvarigheten till det som de från makrokosmisk synpunkt är för den värld, där denna manifestation finns, eller med andra ord är de endast särskilda yttringar av samma relativa principer, som själva är den universella essensens och den universella substansens bestämningar med avseende på betingelserna i den värld det handlar om.

Uppfattade i sin relativa betydelse och framför allt med avseende på de enskilda väsendena, är essensen och substansen i det hela taget detsamma som det som de skolastiska filosoferna kallat ”form” och ”materia”. Men vi föredrar att avstå från bruket av dessa senare termer, vilka säkerligen på grund av en ofullkomlighet hos det latinska språket i detta hänseende endast ganska inexact återger de ideer de skall uttrycka (1) och vilka blivit än mer mångtydiga på grund av den olikhet i betydelse samma ord allmänt fått i det moderna språket. Vare därmed hur som helst: att säga att varje manifesterat väsen är en sammansättning av ”form” och ”materia” vill med andra ord säga att dess existens nödvändigtvis på en gång kommer från essensen och substansen och att det följaktligen i detta finns något som motsvarar den ena och den andra av dessa båda principer, så att väsendet är liksom en resultant av deras förening eller, för att tala precisare, av den verkan den aktiva principen eller essensen övar på den passiva principen eller substansen. Och i den tillämpning därav, som mer speciellt göres ifråga om individuella väsen, är denna ”form” och denna ”materia”, som dessa väsen består av, identiska med det som den hinduiska traditionen betecknar såsom respektive *nâma* och *rûpa*. Under det att vi framhåller dessa samstämmigheter mellan olika terminologier, samstämmigheter som kan ha fördelen att möjliggöra för några att överflytta våra förklaringar till ett språk de är mer vana vid och i följd därav lättare förstå dem, tillägger vi även att det som kallas ”aktualitet” och ”potentialitet” i aristotelisk mening likaledes motsvarar essens och substans. Dessa båda termer kan för övrigt ges en vidare tillämpning än termerna ”form” och ”materia”. Men att säga att det i varje väsen finns en blandning av aktualitet och potentialitet uttrycker djupast sett återigen detsamma, ty aktualiteten är i väsendet det varigenom det har del i essensen och potentialiteten det varigenom det har del i substansen. Den rena aktualiteten och den rena potentialiteten kan inte finnas någonstans i manifestationen, eftersom de i sista hand är likvärdigheterna till den universella essensen och den universella substansen.

Har vi väl förstått detta, kan vi tala om essensen och substansen i vår värld, det vill säga den som är området för den individuella människan, och vi skall säga att i enlighet med de betingelser, som egentligen bestämmer denna värld, framträder dessa båda principer däri under respektive kvalitets och kvantitetens aspekter. Detta kan framstå som självklart redan ifråga om kvaliteten, eftersom essensen i det hela taget är den principiella syntesen av alla de attribut som tillhör ett väsen och som gör att detta väsen är vad det är och att attribut eller kvaliteter i grunden är synonyma. Och man kan anmärka att kvaliteten sålunda betraktad såsom essensens innehåll, om man får så uttrycka sig, inte är inskränkt uteslutande till vår värld utan kan överflyttas, så att den får en universell betydelse, vilket för övrigt icke alls är förvånande, alldenstund den här företräder den högre principen. Men i en dylik universalisering upphör kvaliteten att vara korrelativet till kvantiteten, ty denna är tvärtom strängt knuten till vår världs särskilda betingelser. Hänför man för övrigt inte enligt teologiskt synsätt kvaliteten på något sätt till Gud själv, när man talar om Hans attribut, medan det däremot vore uppenbart otänkbart att på samma sätt överflytta några som helst kvantitativa bestämningar på Honom (2)? Häremot torde man kanske kunna invända att Aristoteles inordnar kvaliteten liksom även kvantiteten bland "kategorierna", vilka endast är särskilda *modi*, tillvaroformer, hos varat och för honom inte har samma utsträckning. Men så är det, emedan han inte genomför den överflyttning som vi just talat om och som han för övrigt inte behöver genomföra, enär uppräknings av "kategorierna" avser endast vår värld och dess betingelser, liksom kvaliteten inte kan och verkligen inte skall fattas i annan betydelse än den för oss i vårt individuella tillstånd mest omedelbara, där den framträder som ett korrelativ till kvantiteten, såsom vi sade alldeles i början.

Det är å andra sidan intressant iakttaga att skolastikernas "form" är det som Aristoteles kallar *eidos* och att det sistnämnda ordet används också för att beteckna "slag", vilket egentligen är en natur eller en essens, som är gemensam för en obestämd mängd av individer. Men denna natur är av ett rent kvalitativt slag, ty den är i sanning "öräkelig" i ordets egentliga betydelse, det vill säga oberoende av kvantiteten, emedan den är odelbar och hel i envar av de individer som tillhör detta slag, så att detta på intet vis påverkas eller modifieras av individernas antal och alltså inte är beroende av "fler" eller "färre". Än mera: *eidos* är etymologiskt sett "idé", inte i den psykologiska betydelse de moderna ger ordet, utan i en ontologisk betydelse, som ligger närmare Platons än man vanligen tror, ty vilka skillnader, som reellt än föreligger mellan Platons och Aristoteles' uppfattningar i detta avseende, har dessa skillnader, som ofta sker, starkt överdrivits av deras lärjungar och kommentatorer. De platoniska ideerna är också essenser. Platon visar främst deras transcendentala aspekt och Aristoteles deras immanenta aspekt, vilket nödvändigtvis inte utesluter vartannat, vad de "systematiska" tänkarna än månde säga därom, utan hänför sig endast till olika nivåer. I varje fall rör det sig här alltid om tingens "urtyper" eller essentiella principer, vilka står för det man kunde kalla manifestationens kvalitativa sida. För övrigt är just dessa platoniska ideer med ett annat namn och genom en direkt härledning detsamma som de pytagoreiska talen, och detta visar tydligt att dessa samma pytagoreiska tal, såsom vi redan tidigare redan sagt, ehuru de analogt kallats tal, alls icke är talen i detta ords kvantitativa och vanliga bemärkelse, utan tvärtom rent kvalitativa och motsvarar omvänt, på essensens sida, det som de kvantitativa talen är på substansens sida (3).

När däremot den helige Thomas ab Aquino säger att "*numerus stat ex parte materiae*", är det förvisso det kvantitativa talet det handlar om, och han bekräftar just därigenom att kvantiteten hör omedelbart till manifestationens substantiella sida. Vi säger substantiell, ty *materia* i den skolastiska bemärkelsen är alls icke "materien" såsom de moderna fysikerna tänker sig den, utan just substansen, antingen i sin relativa bemärkelse, när den sätts i samband med *forma* och hänföres till särskilda väsenden eller, när det är fråga om *materia prima*, såsom den universella manifestationens passiva princip, det vill säga den rena poten-

tialiteten, som är likvärdig med *prakriti* i den hinduiska läran. Men så snart det är fråga om ”materia”, i vilken betydelse man än vill tänka sig den, blir allting särskilt oklart och förvirrat och säkerligen icke utan orsak (4). Även om vi kunnat tillräckligt visa kvalitetens samband med essensen utan att ingå på långa utläggningar, skulle vi dock behöva tala utförligare om kvantitetens samband med substansen, ty vi måste först lyckas klarlägga de olika aspekter, vari det som västerlänningarna kallar ”materia” framträder, också före den moderna avvikel- sen, där detta ord skulle få en sådan stor roll sig tilldelad. Detta är för övrigt så mycket nöd- vändigare som denna fråga på sätt och vis ligger till grund för själva huvudämnet för vår studie.

Noter

(1) Dessa ord återger på ett föga lyckat sätt de grekiska termerna *eidos* och *hyle*, vilka Aristoteles brukar i samma betydelse och vilka vi i det följande skall återkomma till.

(2) Man kan tala om *Brahma saguna* eller *Brahma* ”kvalificerat”, men det kan på intet vis vara fråga om *Brahma* ”kvantificerat”.

(3) Man kan också göra den anmärkningen att ett väsens namn såsom uttryck för dess essens egentligen är ett tal fattat i samma kvalitativa betydelse. Detta upprättar ett nära samband mellan uppfattningen om de pytagoreiska talen – och sedan den om de platoniska ideerna – och bruket av sanskrittermen *nâma* som beteckning för ett väsens essentiella sida.

(4) Låt oss på tal om essensen och substansen också framhålla att skolastikerna med *substantia* ofta återger den grekiska termen *ousia*, som tvärtom egentligen och bokstavligen är ”essens”, vilket icke så litet bidrar till att förvärpa språkförbistringen. Därav kommer uttryck som till exempel ”substantiell form”, vilket alldeles orätt brukas om det som i verkligheten är ett väsens essentiella sida och alls icke dess substantiella.

Översättarens not

”*Numerus stat ex parte materiae*” (latin). Talet hör till materien.

Ovanstående text utgör kapitel I av René Guénons bok *Kvantitetens herravälde och tidens tecken*. Boken är en översättning från franskan av Lars Adelskog. Originalets titel är *Le Règne de la Quantité et les Signes des Temps*. Svenska översättningen © Lars Adelskog 2013. Eftertryck eller annan återpublicering, helt eller delvis, såsom elektronisk text på internet eller på annat sätt, förbjudes.